

فرهنگ سان

قانون آیین دادرسی کیفری

عبدالصاحب انصاری

۲ □ فرهنگ سان قانون آیین دادرسی کیفری

فرهنگ سان قانون آیین دادرسی کیفری

مؤلف: عبدالصاحب انصاری - ۱۳۴۲/۶/۲۵

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۹۵۲-۰

فروست: ۱۱۵۳

تعداد صفحات: ۴۶۴ ص

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۶

نشر میزان

تقدیم به همه کسانی که بر من تھی دارند

به ویژه

خانواده ام، دوستانم و اساتید بزرگوارم

فهرست مطالب

۶.....	علائم اختصاری.....
۷.....	پیشگفتار.....
۱۱.....	راهنمای استفاده از فرهنگ‌سان.....
۱۷.....	فرهنگ‌سان.....

علائم اختصاری

دادگاه	د.
کیفری	ک.
دادگاه تجدید نظر استان	د.ت.ن.ا.
ماده	م
تبصره	ت
تجدید نظر	ت.ن.
رجوع کنید به	ر.ک.
سازمان قضایی نیروهای مسلح	سازمان ق.ن.م.

به نام خداوند جبار و خرد

پیش‌گفتار

استاد سخن سعدی شیرازی فرموده است:

بپرس هر چه ندانی که **ذَلَّ** پرسیدن دلیل راه تو باشد به **عزّ دانایی**

هرچند که همه ما گاه و بیگاه نیاز به پرسیدن داریم و سفارش استاد به پرسیدن کاملاً درست است اما همواره **ذَلَّ** پرسیدن را همراه دارد. علاوه بر اینکه گاهی شخص مناسبی برای پرسیدن در دسترس نداریم؛ گاهی پاسخ نادرست دریافت می‌کنیم و گاهی نیز پاسخ ناکافی؛ و گاهی اطمینان نداریم که پاسخی که دریافت کرده‌ایم درست باشد؛ گاهی **نیاز آنی** داریم که کسی مشکل ما را حل کند و بدانیم مطابق با آیین دادرسی کیفری چه کاری باید انجام دهیم؛ و گاهی هم کسی واقعا مجهول ما را معلوم می‌کند اما با بوی **مَنّت**، ما را سرافکننده و آزرده خاطر می‌کند.

هدف از نگارش کتاب حاضر این بوده است که **عزّ دانایی** را بی **ذَلَّ** پرسیدن فراهم کند (در حد یک قدم کوچک) و وکلا و قضات محترم و دیگر عزیزانی که به هر نحوی با آیین دادرسی کیفری سر و کار دارند، بتوانند فوری و آنی به خواسته‌های خود دسترسی پیدا کنند؛ مواد استنادی یا شماره آن‌ها را پیدا کنند؛ و مجهولات احتمالی خود را بی **مَنّت** معلوم کنند.

یکی دیگر از اهداف این بوده است که بررسی سریع همه‌ی جوانب یک موضوع برای جستجوگر به فوریت ممکن شود؛ دیگر اینکه مواد خام پژوهش‌های علمی، برای پژوهشگران فراهم شود. از این رو ملاحظه خواهید کرد که هر آنچه در باره یک موضوع یا جوانب مختلف آن در قانون آیین دادرسی موجود است در کنار هم گرد

۸ □ فرهنگ‌سان قانون آیین دادرسی کیفری

آمده است مانند وظایف بازپرس یا ضابطان یا انواع قرارها یا جرایم منافی عفت یا تحقیق یا حکم یا... یا....

اغلب دیده می‌شود که همکاران و سروران معظم برای جستجو در قانون و روشن ساختن مجهولات یا پی جویی مطلبی در مواد، به حافظه تکیه می‌کنند که متأسفانه برخی مواقع حافظه یاری نمی‌کند و علاوه بر اینکه وقت بسیار تلف می‌شود، مقصود نیز محقق نمی‌شود. از این رو یکی از اهداف کتاب، نظم بخشی به دانسته‌ها و کم کردن وابستگی به حافظه و دستیابی به دقت و سرعت در تتبعات بوده است.

در تنظیم موضوعات یا کلید واژه‌ها، تنها کلمات موجود در قانون ردیف نشده‌اند؛ بلکه به معنا و موضوع اصلی ماده نیز توجه شده است. توضیح اینکه اگر ماده‌ای درست فهمیده نشود، کلید واژه‌ی مناسبی نمی‌توان برای آن تعیین نمود و لذا دستیابی به آن ماده یا آن معنا نیز در وقت لزوم میسر نخواهد بود، از این رو کوشش شده است که نخست، معانی مواد به دقت بر نگارنده معلوم شود سپس موضوعات اصلی و فرعی هر ماده به درستی تعیین و سپس تنظیم شوند. با این توضیح فرق جستجوی کامپیوتری با جستجو توسط فرهنگ‌سان تا حدودی روشن می‌شود؛ جستجوی کامپیوتری صرفاً مکانیکی است و با آن نمی‌توان معانی را که لفظ آن در قانون نیامده است پیدا کرد. تفاوت‌های دیگری نیز دارد که در هنگام استفاده و مقایسه مشخص خواهد شد

تعیین کلید واژه‌ها و تنظیم آنها بر این اساس بوده است که یک وکیل یا قاضی ممکن است به چه چیزی نیاز پیدا کند؟ یا احتمالاً دنبال چه چیزی ممکن است بگردد؟ چه کلمه یا کلید واژه‌ای ممکن است به ذهن وی خطور کند؟؛ با این هدف که کتاب کاربردی‌تر باشد.

هنگام تنظیم اثر، کوشش بر این بوده است که با نگاهی به کلید واژه‌ها و توضیح مختصر روبروی آنها بتوان به مقصود رسید و نیازی به متن قانون نباشد اما گاهی مواقع به هر دلیل، لازم می‌شود برای دریافت کامل مراد قانون‌گذار متن کامل ماده نیز مطالعه شود؛ به همین دلیل و به جهت سهولت دسترسی در هنگام نیاز، متن قانون نیز در آخر کتاب آورده شده است

معلوم است که هر اندازه تسلط بیشتری پیدا کنیم زمان کمتری برای پیدا کردن موضوع مورد نظر صرف خواهد شد؛ بنابراین مطالعه روش استفاده از فرهنگ‌سان،

پیش‌گفتار □ ۹

برای دوستانی که احتمالاً با شیوه استفاده آشنایی ندارند مفید خواهد بود. همچنین کوشش بر این بوده است که برای سهولت دسترسی، موضوعات فرعی نیز به دنبال موضوعات اصلی، به ترتیب حروف الفبا ردیف شوند اما به دلایلی این هدف به طور کامل محقق نشده است.

در پایان، شک نیست که در تهیه و تنظیم این اثر، ممکن است اشتباهات کوچک یا بزرگی نیز ناخواسته روی داده باشد از این رو امید است سروران ارجمند دریغ نفرمایند و هرگونه لغزش یا اشتباهی مشاهده فرمودند و یا اگر پیشنهادی برای بهبود اثر داشته باشند غمض عین نفرمایند و از طریق ایمیل bbbansaree@yahoo.com با نگارنده در میان بگذارند که به یقین موجب بسی امتنان خواهد بود.

راهنمای استفاده از فرهنگ‌سان

توضیحاتی که در پی خواهد آمد هر چند برای برخی از دوستان ممکن است ضروری باشد اما قطعاً برای گروهی از خوانندگان مصداق زیره به کرمان بردن است و لذا پیشاپیش از محضر این بزرگان به خاطر توضیح واضح و پوزش می‌طلبم.

روش تنظیم فرهنگ‌سان مانند روش تنظیم لغات به ترتیب حروف الفبا است بنابراین وقتی می‌خواهیم دنبال واژه‌ای بگردیم روش جستجو نیز درست مانند جستجو در فرهنگ‌های الفبایی است. اما از بعضی جهات تفاوت‌هایی نیز وجود دارد که خواننده محترم هنگام استفاده از فرهنگ‌سان، آنها در خواهد یافت؛ از جمله اینکه در فرهنگ‌سان فقط واژگان کلیدی قانون آیین دادرسی کیفری آمده است نه هر واژه‌ای.

هنگام جستجو، وقتی دنبال مطلب ساده‌ای هستیم، به راحتی آن را پیدا می‌کنیم و معمولاً مشکلی پیش نمی‌آید؛ مثلاً وقتی می‌خواهیم ببینیم در قانون به چه کسی ولگرد گفته می‌شود، واژه ولگرد را جستجو می‌کنیم و به راحتی به خواسته‌ی خود می‌رسیم: ولگرد کسی است که مسکن و مأوای مشخص و وسیله معاش معلوم و شغل یا حرفه معینی ندارد - تبصره دو ماده ۴۵

اما وقتی مجهول یا پرسش پیچیده‌تری داریم و نمی‌دانیم چگونه پاسخ آن را پیدا کنیم، ضروری است نخست واژگان کلیدی را تعیین کنیم سپس در فرهنگ‌سان دنبال آن بگردیم. به عبارت دیگر باید نخست موضوع اصلی را در ذهن خود مجسم کنیم سپس جستجو را آغاز کنیم.

موضوع اصلی در هر مطلب کلید واژه نامیده می‌شود مثلاً در عبارت «دعاوی راجع به محجورین بی‌سرپرست» قطعاً کلمه محجورین موضوع اصلی است و معلوم است که کلمات به - بی - سرپرست - و راجع - کلمات اصلی و کلیدی نیستند پس کلید واژه نیز قرار نمی‌گیرند؛ یا در عبارت «اشخاص غایب مفقودالاثَر» کلمه کلیدی کلمه غایب است زیرا هم عام است هم حقوقی؛ و مفقودالاثَر نیز می‌تواند کلید واژه باشد زیرا یک کلمه‌ی حقوقی است. پس هنگام جستجو باید موضوع اصلی را مد نظر بگیریم و آن را جستجو کنیم.

۱۲ □ فرهنگ‌سان قانون آیین دادرسی کیفری

توصیه می‌شود اگر با کلید واژه‌ای نتوانستید مطلب مورد نظر را پیدا کنید با کلید واژه دیگری جستجو کنید اگر مطلبی که جستجو می‌فرمایید در قانون آمده باشد حتماً آن را پیدا می‌کنید. بنابراین با اطمینان در کلمات هم‌گروه جستجو کنید مانند: دادرس، قاضی، مرجع قضایی، مقام قضایی، قضات، دادیار، بازپرس، دادستان، قاضی اجرای احکام، قاضی ناظر زندان، که کلماتی نزدیک به هم هستند. یا اگر مثلاً می‌خواهیم ماده‌ای از آیین دادرسی را پیدا کنیم که در باره (قرار ردّ ایراد ردّ دادرس) سخن می‌گوید با کلید واژه‌های زیر می‌توانیم جستجو را آغاز کنیم: ۱- قرار ردّ ایراد ردّ دادرس // ۲- قرار // ۳- ایراد // ۴- ردّ دادرس // ۵- ردّ ایراد // ۶- دادرس // ۷- ایراد ردّ دادرس و بهترین کلید واژه نیز، کلید واژه‌ای است که خاص‌تر است و دایره محدودتری دارد؛ یعنی کلید واژه قرار ردّ ایراد ردّ دادرس. و البته در همه موارد به ماده ۴۲۳ می‌رسیم:

قرار ردّ ایراد ردّ دادرس ظرف ده روز قابل اعتراض در مرجع صالح است به این اعتراض خارج از نوبت رسیدگی می‌شود - م ۴۲۳
یک مثال دیگر:

می‌خواهیم بدانیم آیا رابطه خادم و مخدومی و قرابت نسبی یا سببی مانع از پذیرش شهادت شرعی است یا نه؟

معلوم است که موضوع اصلی سؤال شهادت است و موضوع فرعی آن پذیرش شهادت است. پس آن را جستجو می‌کنیم و می‌رسیم به تبصره ماده ۳۲۲ و اینکه رابطه خادم و مخدومی یا قرابت، هیچکدام مانع از پذیرش شهادت شرعی نیستند:
ملاحظه فرمایید:

شهادت - پذیرش شهادت - رابطه خادم و مخدومی و قرابت نسبی یا سببی مانع از پذیرش شهادت شرعی نیست - ت.م ۳۲۲

مهارت در تعیین واژه کلیدی برای دسترسی سریع‌تر به هدف بسیار مهم است به نحوی که هر اندازه مهارت بیشتری پیدا کنیم، زمان کمتری برای پیدا کردن پاسخ مطلوب صرف می‌کنیم. بنابراین پیشنهاد می‌شود:

پاسخ چند پرسش از پرسش‌های زیر را، (یک بار با استفاده از متن قانون و بار دیگر با استفاده از فرهنگ‌سان) جستجو کنید؛ با این تمرین‌ها، هم بر نحوه انتخاب کلید واژه

راهنمای استفاده از فرهنگ‌سان □ ۱۳

(یا موضوع اصلی و موضوع فرعی) مسلط می‌شویم و هم ارزش و کارایی اثر را می‌آزماییم.

پرسش‌ها:

تعریف قانونی زیان معنوی چیست؟

آیا می‌توان دعوی ضرر و زیان را از دادگاه حقوقی استرداد کرد و در دادگاه کیفری اقامه کرد؟ به عکس چطور؟

در کدام ماده آمده است که (رأی قطعی کیفری هرگاه مؤثر در ماهیت امر حقوقی باشد، برای دادگاهی که به امر حقوقی یا ضرر و زیان رسیدگی می‌کند، لازم‌الاتباع است)؟

آیا قرار اناطه شامل اموال منقول می‌شود یا نه؟

تعریف ضابطان دادگستری چیست؟

اگر مرجع قضایی دستور شفاهی به ضابط بدهد چه مجازاتی برای آن در نظر گرفته شده است؟

مجازات ضابطان برای گزارش خلاف واقع دادن چیست؟

قرار بایگانی پرونده و شرایط صدور آن چیست؟

آیا مدتی که تعقیب معلق بوده است، جزء مدت مرور زمان محسوب می‌شود یا نه؟

آیا دادگاه می‌تواند قرار تعلیق تعقیب متهم صادر کند؟

مدت میانجی‌گری چه اندازه است؟

رفع ابهام و اجمال از قرار تأمین خواسته به عهده کیست؟

اعضای تشکیل دهنده گروه بررسی صحنه جرم چه کسانی هستند؟

راه‌های جبران زیان‌های معنوی کدامند؟

جهات رد کارشناس کدام است؟

به استناد کدام ماده، دادگاه می‌تواند در جرائم منافی عفت قرار عدم دسترسی به

پرونده را صادر کند؟

حداکثر مدت بازداشت متهم در جرائم موجب سلب حیات چه مقدار است؟
(در غیر جرائم موجب سلب حیات)، چه مقدار است؟
آیا خروج از حوزه قضایی پس از صدور قرار التزام به عدم خروج از حوزه قضایی
یا محل اقامت ممکن است؟

آیا صدور قرار وثیقه در جرائم غیر عمدی جایز است یا نه؟
پس از صدور قرار کفالت چنانچه بازپرس ملائت کفیل را احراز نکند آیا می‌تواند
قرار بازداشت یا وثیقه صادر کند؟

با توجه به ممنوعیت هرگونه تعقیب و تحقیق یا پرسش در جرائم منافی عفت
اگر مقام قضایی به این ممنوعیت توجه نکند چه مجازاتی دارد؟
مدت قرار منع خروج از کشور چه مقدار است و چگونه منتفی می‌شود؟
اگر متهم از اجرای قرار نظارت تخلف کند آیا می‌توان قرار را به قرار بازداشت
موقت تبدیل کرد؟

در خواست خسارت ایام بازداشت به کجا باید داده شود؟
کمیسیون ملی جبران خسارت چه اموری را بر عهده دارد و متشکل از چه
کسانی است؟

اگر قرار منع تعقیب متهم صادر شده باشد آیا امکان تعقیب مجدد متهم وجود دارد
یا خیر؟

آیا دادستان می‌تواند کیفرخواست را مسترد یا اصلاح کند؟ آیا دادستان می‌تواند
از اتهام یا ادله آن عدول کند؟

قرار نگهداری موقت چیست؟ در مورد چه کسانی و با چه شرایطی صادر می‌شود؟
رسیدگی به جرم قاچاق اسلحه در صلاحیت کدام دادگاه است؟
آیا سوگند قابل توکیل است؟

آیا متهم می‌تواند تقاضای تغییر وکیل تسخیری را از دادگاه داشته باشد؟
آیا شکایت انتظامی از جهات ردّ دادرس محسوب می‌شود؟

آیا قرار ردّ ایراد ردّ دادرس قابل اعتراض است یا نه؟ اگر هست طرف چه
مدّت؟

(در صورت استرداد) درخواست یا دادخواست تجدید نظر یا فرجام مجلد، آیا

درخواست مجدد یا دادخواست مجدد ممکن است؟

آیا دادگاه تجدید نظر استان می‌تواند مجازات مقرر در حکم تجدید نظر خواسته را تشدید کند؟

آیا آراء شعب دیوان عالی کشور در باب تجویز اعاده دادرسی مشمول احکام ماده ۴۷۷ خواهد بود؟

قرار توقف آثار و تبعات حکم چیست و در چه مواردی صادر می‌شود؟

آیا مغایرت رأی صادره با مسلمات فقهی نیز از موارد پذیرش اعاده دادرسی است؟

آیا بانک اطلاعاتی برای مجرمان خطرناک، متهمان تحت تعقیب و متواری و محکومان فراری وجود دارد یا نه؟ اگر هست کجاست؟

در چه مواردی قاضی اجرای احکام می‌تواند اجرای مجازات را به تعویق اندازد؟
مجازات حبس اگر با انفصال موقت از خدمت توأم باشد، اجرای مجازات انفصال موقت از چه زمانی شروع می‌شود؟

آیا جزای نقدی را می‌توان تقسیط نمود؟ کدام مرجع با چه شرایطی؟

آیا تقاضای تقسیط جزای نقدی در مرحله بدوی توسط محکوم علیه، به منزله اسقاط حق تجدیدنظرخواهی است؟

آیا دادخواست تقسیط جزای نقدی یا محکوم به از تاجر پذیرفته می‌شود یا نه؟